3. Степаненко О., Агапова К. Кількісний критерій систематичності як ознака домашнього насильства. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 323–327.

4. Венедиктова І. «Залюблені» до смерті чи вбивства: реальні історії жертв насилля. Редакція «Українська Правда» четвер, 25 листопада 2021, 10:00. URL: https://www.pravda.com.ua/columns/2021/11/25/7315156/#:~:text=%d0%a7%d0%95%d0%a2%d0%92%d0%95%d0%a0%2c%2025%20%d0%9b%d0%98%d0%a1%d0%a2%d0%9e%d0%9f%d0%90%d0%94%d0%90%202021%2c%2010%3a00.

Кононенко Наталія Олександрівна,
завідувач кафедри криміналістики
та судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

Розслідування кримінальних правопорушень вимагає від працівників правоохоронних органів злагодженої та цілеспрямованої діяльності. Особливо це стосується початкового етапу розслідування незаконного заволодіння транспортними засобами. Адже швидкі та ефективні першочергові дії дають змогу не тільки полегшити подальшу діяльність підрозділів Національної поліції, в провадженні яких знаходиться відповідне кримінальне правопорушення, але й виявити весь масив доказової інформації, яка може бути втрачена у зв'язку з дією негативних факторів. Зрозуміло, що кожне кримінально каране діяння є індивідуальним, та визначити особливості проведення слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування досліджуваного кримінального правопорушення є необхідним.

Стосовно слідчих (розшукових) дій, які проводяться на початковому етапі розслідування, необхідно виділити різні види оглядів та допити різних категорій осіб. На основі аналізу матеріалів кримінальних проваджень було з'ясовано, що під час розслідування досліджуваної категорії правопорушень проводяться такі огляди: огляд місця незаконного заволодіння транспортним засобом (місце стоянки ТЗ; шляхи підходу злочинців до предмету посягання; засідка, де злочинці спостерігали за ТЗ та діями водія; шляхи виїзду ТЗ з місця стоянки; інші приміщення чи ділянки місцевості, котрі можуть слугувати носіями слідів незаконного заволодіння ТЗ, проводився у 75 % випадків; огляд виявленого транспортного засобу чи його частин (безпосереднє місце знаходження предмету посягання; шляхи його прибуття; маршрут відходу злочинців з місця злочину; інші ділянки місцевості, на яких можуть міститися сліди злочину) – 21 % випадків; огляд речей та документів, виявлених на місці події, – 4 % випадків.

Стосовно огляду місця події необхідно зазначити, що він має свої особливості. Вони виходять із факту вчинення незаконного заволодіння у відповідному місці й вирізняються конкретними пошуковими завданнями. Як і будь-яка слідча (розшукова) дія, огляд місця події складається з трьох етапів. Прибувши на місце події, слідчий повинен здійснити таку послідовність дій: переконатися, що заходів щодо охорони місця події, надання допомоги потерпілим, ліквідації наслідків вжито та скласти план огляду; перевірити зміни, які відбулися на місці події до його прибуття; визначитися з колом учасників огляду і провести інструктивну нараду; встановити особу потерпілого (свідків) і за необхідності опитати їх, дати завдання оперативним працівникам щодо встановлення зазначених осіб; отримати оперативну інформацію для висунення слідчих та розшукових версій; видалити з місця події сторонніх осіб, які не пов'язані з проведенням огляду; забезпечити збереження речових доказів та охорону обстановки місця події; організувати переслідування і затримання злочинців по «гарячих» слідах; оповістити територіальні органи про характер злочину та прикмети злочинців; організувати спостереження в місцях можливої появи злочинців; використовувати (за необхідності) засоби масової інформації. Слід зазначити, що результати огляду місця події багато в чому залежать від правильності визначення його меж. Узагальнення слідчої практики свідчить, що помилки у визначенні меж огляду допускалися саме у випадках механічного фіксування слідів і обстановки на місці події, без їх осмислення. Але саме характер події та обстановка визначають у кожному конкретному випадку межі території, яка повинна ретельно оглядатися. Через необґрунтоване звуження меж залишаються без огляду ті ділянки місцевості, на яких можуть знаходитися об'єкти, які безпосередньо пов'язані зі злочином. Досить важливе значення має огляд транспортного засобу після його виявлення громадянами чи працівниками правоохоронних органів. Дослідження судово-слідчої практики вказує на те, що вказаний вид огляду проводиться в 95 %, тоді як у 5 % працівники правоохоронних органів відмовляються від його проведення. Ми у свою чергу вважаємо огляд транспортного засобу на місці його виявлення обов'язковим без переміщення та зміни обстановки. Крім того, під час організації слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів щодо протидії таким злочинам необхідно враховувати місця їх укриття. До них відносяться: особистий або орендований гараж; «глухі місця», куди доступ сторонніх осіб обмежений (автостоянки, закриті території різних організацій і установ, занедбані підприємства, окремі ділянки окружних доріг тощо); двори приватних будинків; лісові масиви. Крім того, злочинці можуть переміщати ТЗ у сусідній район, область до заздалегідь вибраного місця «відстою» або майже відразу після вчинення злочину збувати перекупникам. Слідчий, приступаючи до огляду транспортного засобу, повинен дослідити його кузов,

державні реєстраційні знаки, бампери, освітлювальні прилади, колеса, молдінги, ковпаки та інші частини. Огляд транспортного засобу є обов'язковим на місці його виявлення та повинен проводитись окремими вузлами, як по відношенню до його структури, так і у відповідності до груп слідів, що можуть бути виявлені без спеціального обладнання. Наступною слідчою (розшуковою) дією, яка проводиться на початковому етапі розслідування досліджуваного кримінального правопорушення, є допит різних категорій осіб. Категорії осіб, яких необхідно допитувати як свідків: особи, які стали очевидцями незаконного заволодіння; особи, котрі мають право використовувати ТЗ; особи, які здійснювали охорону об'єкта, з якого було викрадено ТЗ; особи, які були в момент залишення автотранспорту в певному місці; особи, які могли мати відомості про пересування ТЗ. Під час допиту потерпілого необхідно визначити анкетні дані власника та реєстраційні дані ТЗ; час на який був залишений автомобіль без нагляду; час виявлення пропажі; місце, з якого відбулось викрадення; марка, модель, колір, рік випуску, державний реєстраційний номер; ідентифікаційний номер VIN (за наявності), номер двигуна, кузова, шасі (рами) ТЗ. Крім того, під час допиту потерпілого визначаються індивідуальні особливості ТЗ, через це виникає необхідність у визначенні дефектів предмету посягання – несправності ножного гальма, люфту рульового колеса тощо. Допит підозрюваного доцільно проводити в приміщенні підрозділів Національної поліції одразу після його затримання. Закономірності допиту досліджуваної категорії осіб залежать від ситуації, що склалась під час проведення цієї слідчої (розшукової) дії: допитаний цілком визнає свою вину та дає правдиві показання з приводу своєї участі у вчиненні злочину; допитуваний не заперечує своєї участі у вчиненні злочину, проте наполягає, що діяв під примусом або не усвідомлював протиправного характеру своїх дій; допитуваний перекладає вину на інших співучасників; допитуваний не визнає своєї участі у вчиненні злочину. В останньому випадку допитувані зазвичай розраховують на відсутність матеріальних слідів їхньої участі в злочині. Специфіка другої і третьої ситуацій, що характеризуються частковим визнанням допитуваними своєї вини, полягає в тому, що їй не властиві риси жорсткого конфлікту. Найчастіше підозрюваний дає достовірні показання в тій частині інкримінованих дій, яка, на його думку, відома слідчому. Встановлення психологічного контакту можна розглядати як тактичну операцію, яка включає сукупність тактичних прийомів, спрямованих на вирішення завдань під час проведення допитів членів злочинних груп. Загалом, психологічний контакт розглядається як цілеспрямована, планована діяльність для створення умов, що поглиблюють спілкування в потрібному напрямі. Такий контакт дозволяє створити найбільш раціональний режим спілкування під час допиту. З огляду на це необхідно докладно досліджувати суб'єктивні характеристики особи. Слідчий повинен вивчати особу допитуваного

ще на підготовчому етапі допиту, щоб під час його безпосереднього проведення ефективність установлення психологічного контакту була оптимальною.

Проведення слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування незаконного заволодіння транспортними засобами має визначальне значення для найбільш ефективного розслідування кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Бірюков В.В. Інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів: навчальний посібник. Луганськ : Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2009. 112 с.

2. Мицак Б.Ф. Попередження та розкриття незаконного заволодіння транспортними засобами : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2010. 244 с.

3. Патрелюк Д.А. Розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09. Донецьк, 2014. 250 с.

4. Петров С.Є. Розслідування незаконного заволодіння автотранспортними засобами : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2010. 19 с.

5. Профілактика злочинів : підруч. / О.М. Джужа та ін. ; за заг. ред. доктора юрид. наук, проф. О.М, Джужи. Київ : Атіка, 2011. 720 с.

6. Чаплинський К.О. Тактичне забезпечення розслідування діяльності злочинних угруповань : монограф. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-тет внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2010. 304 с.

Корнійко Станіслав Миколайович,
науковий співробітник першого науково-дослідного відділу науково-дослідної лабораторії криміналістичної та спеціальної техніки Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидат юридичних наук

НАЙБІЛЬШ ЗАТРЕБУВАНІ ВИДИ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Збройна агресія РФ та запровадження воєнного стану на території нашої держави, нажаль, стали ключовими чинниками, які прямо чи опосередковано впливають на всі процеси та відносини як в Україні, так і поза її межами. Кількість облікованих за даний період злочинів невпинно зростає, адже ворог щодня вчиняє все нові й нові злочинні діяння, але навіть за таких вкрай складних умов правоохоронні органи продовжують діяльність з документування та розслідування виявлених злочинів [1, с. 58]. Розслідування масштабних воєнних злочинів передбачає дослідження багатьох подій і проведення значної кількості різних видів